

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ **ERSA**

ΜΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΕΘΝΟΥΣ ΚΑΙ ΕΥΡΩΠΑΪΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ (RSAI, ERSA)

“Οικονομική Κρίση και Πολιτικές Ανάπτυξης και Συνοχής”

10ο Τακτικό Επιστημονικό Συνέδριο ,
Θεσσαλονίκη, 1 – 2 Ιουνίου 2012

Συνδιοργάνωση

Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης:

Τμήμα Μηχανικών Χωροταξίας και Ανάπτυξης, Τμήμα Οικονομικών Επιστημών
Πανεπιστήμιο Μακεδονίας

Οι πόλεις ως διαμεσολαβητές της ανάπτυξης και η ενσωμάτωση της τουριστικής λειτουργίας ως βασική οικονομική δραστηριότητα: Η περίπτωση των παράκτιων πόλεων.

Μαρία Βρασιδά, Επιστημονικός Συνεργάτης ΤΕΙ Λάρισας, vrasidam@otenet.gr

1. Ο ρόλος των σύγχρονων πόλεων

Ανεξάρτητα από τις οικονομικές αλλαγές, τη διεθνοποίηση και τις αλλαγές στις δομές, οι πόλεις εξακολουθούν να κατέχουν έναν καθοριστικό ρόλο για τη βιωσιμότητα τόσο της περιφέρειας όσο και του κράτους. Αποτελούν συνήθως το στήριγμα για την οικονομία της ευρύτερης περιφέρειας και είναι το μέρος όπου ζουν εκατομμύρια άνθρωποι. Λειτουργούν ως κέντρα επικοινωνίας και συναλλαγής σε κοινωνικό και πολιτιστικό επίπεδο, αλλά συχνά ο ρόλος τους δεν αναγνωρίζεται επαρκώς ιδιαίτερα των μικρών και μεσαίων πόλεων (Urban policy Support Team, 2003). Οι περισσότεροι παράγοντες κινητοποίησης επενδύσεων και τα στοιχεία αυτά που συνθέτουν ένα θελκτικό περιβάλλον (βιοτικό επίπεδο, υπηρεσίες, παροχές, πολιτιστικά δρώμενα, μεταφορές και υποδομές) εξακολουθούν να παραμένουν σε ένα μεγάλο βαθμό συνδεδεμένα με τα αστικά κέντρα (Parkinson, κ.ά., 2004) και στις περισσότερες μελέτες γίνεται προσπάθεια διάχυσης των ωφελειών από τα αστικά κέντρα στη λιγότερο αστικοποιημένη ενδοχώρα.

Σε μια έντονα παγκοσμιοποιημένη οικονομία μία πετυχημένη εθνική οικονομία βασίζεται στη μέγιστη οικονομική απόδοση κάθε περιφέρειας και τοπικής αυτοδιοίκησης αξιοποιώντας τις τοπικές ευκαιρίες. Οι ισχυρότερες και πιο ανταγωνιστικές πόλεις έχουν τη δυνατότητα να διαχέουν τα οφέλη της ανάπτυξης στη γύρω περιοχή και οικονομική ανάπτυξη και άνθιση σε ολόκληρη την περιφέρεια (Urban Policy Support Team, 2003) άρα να συμβάλλουν καταλυτικά στην εθνική οικονομική ανάπτυξη. Οι περιφέρειες που είναι πιο ανταγωνιστικές και παρουσιάζουν μεγάλη ανάπτυξη έχουν και τις πιο ανταγωνιστικές πόλεις, και αντίστροφα δεν υπάρχουν παραδείγματα πετυχημένων περιφερειών που να έχουν προβληματικές πόλεις στον πυρήνα τους (Parkinson, κ.ά., 2004). Άρα δεν υπάρχει σύγκρουση συμφερόντων μεταξύ πόλεων και περιφερειών και κατ' επέκταση δεν θα πρέπει να υπάρχει και μεταξύ αστικών και περιφερειακών πολιτικών. Συχνά, το κατάλληλο χωρικό επίπεδο για την αντιμετώπιση των προβλημάτων είναι ένα ζήτημα που έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε συνάρτηση με τη δημιουργία της κατάλληλης σχέσης πόλης – περιφέρειας. Η απάντηση σε ένα τέτοιο ερώτημα θα έπρεπε να είναι ότι σε κάποιες περιπτώσεις η πόλη είναι πολύ μικρή και σε κάποιες η περιφέρεια πολύ μεγάλη. Για το λόγο αυτό οι δύο χωρικές και διοικητικές μονάδες θα πρέπει να συνεργάζονται και να λειτουργούν συμπληρωματικά κατά περίπτωση.

Πολλοί είναι αυτοί που υποστηρίζουν ότι ο ρόλος των πόλεων και η σημασία τους στη νέα Ευρωπαϊκή γεωγραφία συνεχώς φθίνει και η έμφαση στρέφεται προς ευρύτερες περιοχές σε σχέση με τα στενά όρια μίας πόλης, όπως είναι για παράδειγμα η παράκτια ζώνη. Ο κατακερματισμός τους οικονομικά και κοινωνικά, η δημιουργία μητροπολιτικών κέντρων, τα οικιστικά δίκτυα και η ευκολότερη μετακίνηση ανθρώπων, ιδεών και κεφαλαίου είναι οι κύριοι λόγοι υποβάθμισης των πόλεων (Castels, 2000). Η πραγματικότητα όμως αποδεικνύει ότι παρά τις δυσοίωνες προβλέψεις οι πόλεις, δεν έχασαν την ταυτότητά τους, εξακολουθούν να υπάρχουν και εξακολουθούν, τηρουμένων των οικονομικών αναλογιών της κάθε χώρας, να ακμάζουν. Οι πόλεις συγκεντρώνουν το μεγαλύτερο ποσοστό του πληθυσμού στην Ευρώπη και συμμετέχουν ενεργά στις διαδικασίες λήψης αποφάσεων που επηρεάζουν την οικονομία, την κοινωνική ζωή και το περιβάλλον. Στο σημείο αυτό θα ήταν σκόπιμο να γίνει μια μικρή αναφορά στα όρια των πόλεων. Υπάρχουν πολλές μελέτες που εισάγουν αντικρουόμενα στοιχεία για την ανάπτυξη των πόλεων για παράδειγμα, η αστικοποίηση έρχεται σε ρήξη με την απώλεια πληθυσμού, η οικονομική μεγέθυνση με την αποβιομηχάνιση κ.ά. Η διαφορά στην ερμηνεία των στοιχείων προκύπτει από τα ασαφή όρια και τη χωρική εξάπλωση των πόλεων, αλλάζοντας έτσι τα όρια και την απόδοσή τους (Satterthwaite, 2003).

2. Ο τουρισμός ως οικονομική δραστηριότητα του χώρου

Ο τουρισμός αποτελεί τη σημαντικότερη δραστηριότητα του τριτογενή τομέα στην παράκτια ζώνη, καταλαμβάνοντας χώρο και πόρους για ξενοδοχειακές υποδομές, αναψυχή, μέσα μετακίνησης, και λοιπές δραστηριότητες συνδεδεμένες με την ανάπτυξη του τουρισμού και την εξυπηρέτηση των τουριστών. Στην Ελλάδα, αλλά και στις περισσότερες μεσογειακές χώρες, η άκρατη και ραγδαία ανάπτυξη του τουρισμού, έχει προκαλέσει μια σειρά από προβλήματα στο φυσικό περιβάλλον και στην κοινωνικοοικονομική δομή των κοινωνιών που είναι αποδέκτες του φαινομένου. Πιο συγκεκριμένα το 90% όλων των υποδομών τουρισμού και αναψυχής στην Ελλάδα είναι συγκεντρωμένο στην παράκτια ζώνη (MEPPPW, 2006). Στο σημείο αυτό υπάρχει μια μεγάλη αντίφαση, ο τουρισμός αφενός συνδέεται και βασίζεται στην καλή λειτουργία της τοπικής κοινωνίας και στην ποιότητα του φυσικού περιβάλλοντος για να αποτελέσουν τον πόλο έλξης, δηλαδή το τουριστικό προϊόν, αφετέρου δημιουργεί ταυτόχρονα πιέσεις που οδηγούν στο αντίθετο αποτέλεσμα (Farrell, και Runyan, 1991). Δεν είναι λίγα τα παραδείγματα περιοχών στις οποίες ο τουρισμός και η άναρχη τουριστική ανάπτυξη είχαν ως αποτέλεσμα τον εκφυλισμό και την καταστροφή της περιοχής, του ίδιου του τουριστικού προϊόντος δηλαδή πάνω στο οποίο αρχικά στηρίχτηκε η ανάπτυξη. Η παράκτια ζώνη συγκεντρώνει συνήθως εποχιακό τουρισμό κατά τη διάρκεια των θερινών μηνών, γεγονός που οδηγεί στη δημιουργία δαπανηρών δημόσιων εξυπηρετήσεων που

χρησιμοποιούνται μόνο για ένα ορισμένο μέρος του χρόνου και εποχιακή πίεση στους πόρους, ιδιαίτερα κατά τους πιο δύσκολους μήνες. Στις τουριστικές περιοχές οι παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες δεν είναι πλέον τόσο επικερδείς και τείνουν να εγκαταλείπονται. Η γεωργική γη αποκτά πολύ μεγαλύτερη απόδοση ως οικόπεδο προς τουριστική εκμετάλλευση και η δόμηση διαχέεται σε βάρος της υπαίθρου (Morello, κ.ά. 2000). Η γρήγορη απόδοση των τουριστικών επενδύσεων έχει προσελκύσει στον κλάδο ένα μεγάλο αριθμό νέων ευκαιριακών επιχειρηματιών με ελλιπή κατάρτιση, συνείδηση και ευαισθησία που τείνει να διαβρώσει τον κλάδο και ευθύνεται για μεγάλο αριθμό προβλημάτων. Ο αστικός τουρισμός εμφανίζει σε μικρότερο βαθμό το φαινόμενο της εποχικότητας και είναι μικρότερης διάρκειας οι επισκέψεις. Ο συνδυασμός του παράκτιου με τον αστικό τουρισμό είναι μια μοναδική ευκαιρία που έχουν οι παραλιακές πόλεις στην Ελλάδα και η ανάπτυξη αυτής της μορφής τουρισμού θα μπορούσε να αποτελέσει τη λύση στα σύνθετα οικονομικά και περιβαλλοντικά προβλήματα που αντιμετωπίζει αλλά και δημιουργεί ο παραθεριστικός, παραθαλάσσιος τουρισμός. Ταυτόχρονα σε περιόδους οικονομικής ύφεσης, ο τουρισμός και ιδιαίτερα ο εξωτερικός τουρισμός από άλλες χώρες με διαφορετικό οικονομικό σκηνικό μπορούν και αποτελούν σημαντικό πόρο. Οι πόλεις μπορούν και σε αυτή την περίπτωση να λειτουργήσουν ως κέντρο ανάπτυξης του τουρισμού λόγω των υποδομών που ήδη διαθέτουν (μεταφορές, ψυχαγωγία, πολιτιστικοί πόροι, καταλύματα), και στην περίπτωση των Ελληνικών πόλεων γεινίαση με τη θάλασσα και δυνατότητα εμπλουτισμού του αστικού με το παραθεριστικό μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης.

Τα αστικά κέντρα τα τελευταία χρόνια γίνονται ολοένα και πιο δημοφιλείς τουριστικοί προορισμοί. Ο προφανής λόγος επίσκεψης των αστικών κέντρων είναι για δουλειά (επαγγελματικός τουρισμός), αλλά συνεχώς αυξάνονται και οι επισκέψεις αναψυχής, για σύντομες αποδράσεις, γνωριμία με έναν άλλο πολιτισμό κλπ. Η τουριστική παρακαταθήκη ενός αστικού κέντρου μπορεί να διαχωριστεί σε πρωτεύουσα, δευτερεύουσα και πρόσθετα στοιχεία (Law, 2002). Τα πρωτεύοντα στοιχεία αποτελούν τον κύριο λόγο για τον οποίο επισκέπτεται κανείς ένα αστικό κέντρο. Τα δευτερεύοντα στοιχεία, όπως είναι η αγορά, οι ξενοδοχειακές υποδομές, καθώς και τα πρόσθετα στοιχεία, όπως είναι οι μεταφορές, οι τουριστικές πληροφορίες, είναι επίσης πολύ σημαντικά για τη καλή λειτουργία του αστικού τουρισμού, αλλά δεν αποτελούν από μόνα τους στοιχεία έλξης για τους τουρίστες.

Ακολουθεί κατάλογος με τα στοιχεία των αστικών κέντρων που μπορούν να αποτελέσουν πόλο έλξης ενισχύοντας τον τουρισμό (Page, 1995, και Hall, 2008).

Ιστορικές – Παραδοσιακές Γειτονίες. Τα ιστορικά κτίρια, δρόμοι ή γειτονίες και ειδικά κτίρια ενισχύουν τον τοπικό χαρακτήρα μιας περιοχής. Οι περιοχές αυτές, όταν είναι αξιοποιημένες, είναι πολύ φιλικές για τους πεζούς και έχουν να προσφέρουν ποικιλία δραστηριοτήτων και παροχών και δημιουργούν στον επισκέπτη μια έντονη εμπειρία άμεσα

συνδεδεμένη με το χώρο. Οι πόλεις που διαθέτουν ιστορική κληρονομιά έχουν πλεονέκτημα για την τουριστική τους ανάπτυξη.

Στην Ελλάδα οι περισσότερες πόλεις διαθέτουν πλούσιο παρελθόν από πολλές διαφορετικές ιστορικές περιόδους. Συχνά το πρόβλημα που αντιμετωπίζουν οι Ελληνικές πόλεις είναι ότι οι παραδοσιακές περιοχές δεν είναι ούτε στο ελάχιστο αξιοποιημένες ή έστω προστατευμένες. Η νομοθεσία για την κήρυξη διατηρητέων των κτιρίων ιδιαίτερου αρχιτεκτονικού ενδιαφέροντος δεν μπορεί να λειτουργήσει από μόνη της, εάν δε συνοδεύεται από ένα ολοκληρωμένο πλαίσιο συντήρησης, αξιοποίησης και προβολής των συγκεκριμένων κτιρίων ξεχωριστά. Για τη δημιουργία ενός κεντρικού πυρήνα που θα μπορεί να λειτουργήσει ως τουριστικός πόλος έλξης, είναι απαραίτητο η προστασία και αξιοποίηση να διευρυνθούν σε σοκάκια, γειτονιές και διαδρομές μέσα στην πόλη δημιουργώντας μία ολοκληρωμένη εμπειρία.

Ο Βόλος διαθέτει μια ιστορική συνοικία, τα Παλιά, στην οποία έχουν γίνει αρκετές αναπλάσεις και πολλά από τα κτίρια λειτουργούν ως εστιατόρια.

Θαλάσσιο Μέτωπο. Το θαλάσσιο μέτωπο στις πόλεις έχει χρησιμοποιηθεί διαφορετικά, ανάλογα με τις ανάγκες της πόλης για μεταφορές, βιομηχανικές χρήσεις, εμπορικές ή ψυχαγωγία. Ανεξάρτητα από τη χρήση, στις περισσότερες πόλεις αποτελεί πόλο έλξης για ψυχαγωγία ή κάλυψη αναγκών. Αρκετά χρόνια τώρα οι αρχές αλλά και ιδιωτικοί φορείς έχουν αναγνωρίσει τις δυνατότητες που έχει το θαλάσσιο μέτωπο για τουριστική, οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη. Οι πόλεις που εξετάζονται διαθέτουν όλες ένα λιγότερο ή περισσότερο ανεπτυγμένο θαλάσσιο μέτωπο, γιατί βασικό κριτήριο επιλογής τους είναι να είναι παράκτιες. Το θαλάσσιο μέτωπο αποτελεί μία ξεχωριστή ζώνη στην πολεοδομική οργάνωση των πόλεων και συχνά αντιμετωπίζει μεγάλες συγκρούσεις για τις χρήσεις γης λόγω της μεγάλης οικονομικής απόδοσης που μπορεί να έχει.

Συνεδριακά κέντρα – Εκθέσεις. Λόγω του έντονου επαγγελματικού χαρακτήρα που έχει ο αστικός τουρισμός, τα συνεδριακά κέντρα και οι εκθέσεις θεωρούνται ως βασικός πυλώνας για τον τουρισμό. Η ύπαρξη μεγάλης κλίμακας εγκαταστάσεων για εκθέσεις και συνέδρια αποτελεί σημαντικό παράγοντα ανάπτυξης του τουρισμού σε μια πόλη. Στη Θεσσαλονίκη, που με τη ΔΕΘ έχει αποκτήσει παράδοση στη διοργάνωση εκθέσεων, υπολογίζεται ότι το ποσοστό των διανυκτερεύσεων που συνδέεται με τις περιοδικές εκθέσεις φτάνει και το 70%, σύμφωνα με στοιχεία της ένωσης ξενοδόχων της πόλης. Ο τομέας αυτός του τουρισμού αν και συμπεριλαμβάνει λίγες διανυκτερεύσεις, (μία με τρεις ανάπαισκέπτη) θεωρείται ότι ξεοδεύει περισσότερο και έχει τη δυνατότητα να λειτουργήσει όλο το χρόνο.

Φεστιβάλ και άλλες διοργανώσεις. Τα φεστιβάλ και οι διάφορες διοργανώσεις έχουν γίνει τα τελευταία χρόνια ένα αρκετά δημοφιλές μέσο που χρησιμοποιούν οι πόλεις για να δώσουν ώθηση στον τουρισμό τους. Το μέγεθος και η απήχηση της κάθε διοργάνωσης διαφέρει από την Παγκόσμια Έκθεση και τους Ολυμπιακούς Αγώνες, στον Ευρωπαϊκό διαγωνισμό τραγουδιού (Eurovision), και τα τοπικά φεστιβάλ. Μπορεί να υπάρχει περιοδικότητα στη διοργάνωση όπως το ετήσιο Φεστιβάλ Κινηματογράφου, ή να είναι ένα γεγονός που συμβαίνει μία μόνο φορά αλλά είναι πολύ μεγαλύτερης κλίμακας όπως οι Ολυμπιακοί Αγώνες. Στην πρώτη περίπτωση η προστιθέμενη αξία του γεγονότος οφείλεται στον κόσμο που το παρακολουθεί και στην τουριστική αιχμή που δημιουργείται κατά τη διάρκεια του γεγονότος. Στη δεύτερη περίπτωση η προστιθέμενη αξία είναι αφενός ο κόσμος που το παρακολουθεί αλλά και η μεγάλης εμβέλειας προβολή της πόλης, η οποία θα εξαργυρωθεί με μια συνολική αύξηση του τουρισμού τα επόμενα χρόνια (Duran Pere, 2002).

Ειδικά διαμορφωμένες περιοχές επίσκεψης. Στις περιοχές αυτές συγκεντρώνονται πολλαπλοί πόλοι τουριστικής έλξης όπως είναι τα μουσεία, πολιτιστικοί χώροι, χώροι ψυχαγωγίας κ.ά. δημιουργώντας μια περιοχή ιδιαίτερου ενδιαφέροντος. Οι χώροι αυτοί δεν αποτελούν μόνο ένα στρατηγικό μέσο προσέλκυσης τουριστών, αλλά δημιουργούν ένα χώρο αναφοράς και για τους μόνιμους κατοίκους. Επιπλέον, εάν υπάρξει ο κατάλληλος σχεδιασμός, τέτοιοι χώροι μπορούν να αποτελέσουν την αρχή και το εφαλτήριο μιας ευρύτερης στρατηγικής αστικής αναγέννησης για την πόλη. Οι ειδικά διαμορφωμένες περιοχές επίσκεψης διευκολύνουν τους τουρίστες να κινηθούν από το ένα σημείο στο άλλο και να αποκτήσουν μια σύνθετη πολυπόικλη τουριστική εμπειρία. Η προώθηση του χώρου είναι εξίσου σημαντική, καθώς η ύπαρξη ενός μεγάλου όγκου από ποικίλες τουριστικές δραστηριότητες μπορεί να αποτελέσει λόγο επίσκεψης της πόλης. Η στρατηγική ανάπτυξης πολυχώρων έχει εφαρμοστεί κυρίως σε παραλιακές πόλεις με τη μετατροπή και επανάχρηση κτιρίων του λιμανιού και αποθηκών για τη δημιουργία τους. Χαρακτηριστικά παραδείγματα είναι τα Docklands του Λονδίνου, το Albert Dock στο Λίβερπουλ, οι αποθήκες του λιμανιού στη Θεσσαλονίκη.

Οι εμπλεκόμενοι στον τουρισμό και οι κάτοικοι. Η φιλοξενία και η φιλική αντιμετώπιση είναι από τα πιο σημαντικά κοινωνικό-πολιτισμικά στοιχεία του τουριστικού προϊόντος. Ο επαγγελματισμός και η υψηλή ποιότητα παροχών που προσφέρονται ξεκινούν από τη φιλική και ευχάριστη διάθεση των ανθρώπων που εμπλέκονται στο τουριστικό προϊόν και σίγουρα η φιλοξενία επηρεάζει θετικά την απόφαση επίσκεψης ενός τόπου. Αυτό είναι ένα θέμα που εκτείνεται πέρα από τις τουριστικές επιχειρήσεις, σε ολόκληρη την τοπική κοινωνία, η οποία θα πρέπει να διατηρεί μία στάση φιλική και φιλόξενη. Σε αυτό το σημείο αποκτά ιδιαίτερη σημασία η τουριστική ανάπτυξη να γίνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να μην έρχεται σε ρήξη με

τα συμφέροντα των μόνιμων κατοίκων. Η επαγγελματική συνείδηση και κατάρτιση είναι απαραίτητα συστατικά για τη δημιουργία μιας επιτυχημένης τουριστικής εικόνας, όπως και η γλωσσομάθεια για τη διευκόλυνση της επικοινωνίας. Για να συνεχίσει ο αστικός τουρισμός να ανθεί, θα πρέπει όλοι, από τον οδηγό ταξί μέχρι τον καταστηματάρχη και από τον απλό πολίτη μέχρι τον ξενοδόχο να λειτουργούν ως τουριστικοί πράκτορες του τόπου τους και να συμβάλλουν στη δημιουργία μίας αξέχαστης τουριστικής εμπειρίας.

Αγορά και Φαγητό. Η αγορά και τα εστιατόρια θεωρούνται δευτερεύοντα στοιχεία του τουρισμού, αλλά συγκεντρώνουν ένα πολύ μεγάλο ποσοστό των εξόδων και του χρόνου των τουριστών. Στις πόλεις που οι χώροι φαγητού και τα εμπορικά καταστήματα έχουν ενταχθεί στους τόπους συγκέντρωσης των τουριστών (αεροδρόμια, αναπλάσεις περιοχών, θαλάσσιο μέτωπο κλπ.) τα οικονομικά οφέλη είναι πολύ μεγάλα. Η σχέση μεταξύ τουρισμού και ψυχαγωγίας είναι ιδιαίτερα σημαντική, γιατί τα εμπορικά καταστήματα και τα εστιατόρια είναι κυρίως οι χώροι όπου η χρήση είναι ισομοιρασμένη και κοινή ανάμεσα σε μόνιμους κατοίκους και τουρίστες. Ο ρόλος που παίζουν αυτοί οι χώροι στην ανταλλαγή κουλτούρας μεταξύ μόνιμων κατοίκων και τουριστών είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς και η χωροθέτηση τους για την εξυπηρέτηση των αναγκών των δύο αυτών ομάδων.

3. Συμπεράσματα

Ο τουρισμός και η ανάπτυξή του αποτελεί σημαντική ευκαιρία για τα αστικά κέντρα ιδιαίτερα τα μεσαίου μεγέθους που δεν αποτελούν μητροπολιτικά κέντρα. Ως δραστηριότητα βασίζεται και εξαρτάται από την διαθεσιμότητα αλλά και την ποιότητα των υποδομών, αλλά στην περίπτωση των αστικών περιοχών ένα καλό επίπεδο, καθώς και η προσβασιμότητα σε υποδομές (τράπεζες, νοσοκομεία, αγορά, ξενοδοχεία, χώροι αναψυχής, εμπορικά καταστήματα, φαρμακεία κλπ) θεωρείται εξασφαλισμένο. Άρα το ζητούμενο είναι να μπορέσουν να εκσυγχρονιστούν και να ανταποκριθούν στην αύξηση του φόρτου λόγω του τουρισμού οι υπάρχουσες υποδομές και όχι να δημιουργηθούν εκ' νέου γεγονός που θα ήταν ιδιαίτερα χρονοβόρα αλλά και πολυέξοδη διαδικασία. Βασιζόμενοι στη διεθνή βιβλιογραφία αλλά και τα βόρειο ευρωπαϊκά πρότυπα, γίνονται απόπειρες ανάπτυξης αστικού τουρισμού στις Ελληνικές πόλεις κυρίως μεσαίου μεγέθους αλλά δεν έχει επιτευχθεί η διεθνής προβολή αυτού του τύπου τουρισμού (ούτε έπειτα πό τη διασπορά ολυμπιακών αγωνισμάτων στις 4 πόλεις) και οι πόλεις παραμένουν προορισμοί κυρίως εσωτερικού τουρισμού για ολιγοήμερες επισκέψεις. Μέσα από την

εφαρμογή, αυτό που προκύπτει είναι η ανάγκη δημιουργίας ή ενίσχυσης της τάσης της αγοράς για ένα υβριδικό μοντέλο τουριστικής ανάπτυξης στα Ελληνικά αστικά κέντρα που θα έχει αστικό χαρακτήρα αλλά θα δανείζεται δραστηριότητες από τον θερινό παραθεριστικό τουρισμό που γνωρίζει μεγάλη άνθιση στην Ελλάδα.

4. Αναφορές

- Castells M., (1996), *The Rise of the Network Society*, Oxford: Blackwell
- Castells M., (2000), “Materials for an Explanatory Theory of the Network Society”, *British Journal of Sociology*, Special Millennium Issue.
- Farrell B. H., Runyan D., (1991), “Ecology and Tourism”, *Annals of Tourism Research*, vol. 18, Pergamon Press, USA.
- Hall C.M., Williams A.M., (2008), *Tourism and Innovation*, London: Routledge
- Law, Christopher, (2002), *Urban Tourism: The Visitor Economy and the Growth of Large Cities*, Continuum, London.
- Ministry of the Environment, Physical Planning and Public Works (MEPPPW), (2006), *Report of Greece on Coastal Zone Management*, Ministry of the Environment, Physical Planning and Public Works, Athens.
- Morello J., Buzai G., Baxendale C., Rodriguez A., Matteucci S.D., Godagnone R.E., Casas R.R., (2000), “Urbanization and the Consumption of Fertile land and other Ecological Changes: The Case of Buenos Aires”, *Environment and Urbanization*, vol. 12, No 2, pp 119-131, Sage.
- Page, Stephen, (1995), *Urban Tourism*, London, Routledge
- Parkinson M., Hutchins M., Simmie J., Clark G., Verdonk H., (2004), *Competitive European Cities: Where Do the Core Cities Stand?*, Office of the Deputy Prime Minister, London
- Satterthwaite D., (2003), *Coping with Rapid Urban Growth*, Royal Institution of Chartered Surveyors Foundation, www.rics.org
- Urban Policy Support Team, (2003), *Making it Happen: Urban Renaissance and Prosperity in our Core Cities A Tale of Eight Cities*, Office of the Deputy Prime Minister, London